

Gunnar Adler-Karlsson og basisindkomst/borgerløn

Erik Christensen

Uddrag af bogen Erik Christensen: "Borgerløn. Fortællinger om en politisk idé." Hovedland 2000. s. 218-227.

En fortælling om et socialdemokratisk selvopgør med den økonomiske vækst og forbrugerismen

En analyse af Gunnar Adler-Karlssons idé om en garanteret grundindkomst

Idéen om en minimums- og en maksimumsindkomst

Den svenske økonom Gunnar Adler-Karlsson (f. 1933), elev af Gunnar Myrdal, blev i 1973 professor i samfundsvidenskab på RUC. I 1975 udgav han en bog på svensk, der året efter blev oversat til dansk: »Lærebog for 80'erne. Et antikøkonomistisk manifest«, som havde karakter af et opgør med nogle centrale elementer i den hidtidige socialdemokratiske økonomiske vækstmodel.

Undertitlen: »Et antikøkonomistisk manifest« spillede elegant på en dobbelt modsætning. Det var for det første vendt imod Karl Marx's kommunistiske manifest (1848), for det andet vendt imod den berømte amerikanske økonom W.W. Rostows bog: »Den økonomiske udviklings faser« (1963), der havde undertitlen: »Et antikommunistisk manifest.« Rostows bog blev paradigmatiske for forståelsen af hele den økonomiske udviklingshjælpesideologi i efterkrigstiden.

Adler-Karlsson skrev altså et manifest, der både vendte sig imod marxismen og liberalismen – og introducerede det nye begreb, anti-køkonomistisk (opgøret med forbrugs- og vækstsamfundet).

Adler-Karlsson mente, der manglede et »helhedsbillede« af samfundet, hvorfor han forsøgte at give »et samfundsfilosofisk helhedsbillede«. Vi får ifølge Adler-Karlsson stadig mere viden om detaljer om samfundet, uden at de bliver »sat i system«, hvilket gør, at de ikke giver en »virkelig forståelse«.

Derfor optrådte Adler-Karlsson både som:

1. Filosof ved at komme med en ny politisk filosofi – »omvendt utilitarisme«, som
2. Samfundsforsker ved at fremlægge et nyt paradigme, en ny samfundsmodel, en model for en global bæredygtig udvikling, selvom han dog ikke brugte det begreb, og som
3. Politiker ved at skabe elementerne til en ny politisk diskurs, en ny politisk strategi, hvor materiel grundtryghed eller borgerløn var et element.

I bogen opstiller han som konsekvens af den nye politiske filosofi tre generelle retningslinier for politisk handlen (ibid: 232-33):

1. At man skal udrydde absolut fattigdom med samme intensitet, som vi har forsøgt at udrydde malaria. Det medfører, at man skal stræbe efter at sikre en minimumsindkomst for alle mennesker på jorden.
2. At ingen skal øge sin overflod, før alle har fået deres grundbehov tilfredsstillet. Det udmøntes i forslag om en maksimumsindkomst, som ses som den anden side af tanken om en minimumsindkomst.
3. At man skal skabe kanaler, hvorigennem de riges opsparing kan forvandles til indkomst for fattige. Her gør Adler-Karlsson sig tanker om udformning af et internationalt beskatningssystem til gavn for u-landene.

For Adler-Karlsson hænger tanken om mini- og maksiindkomster sammen. Afskaffelse af den absolutte fattigdom hænger på verdensplan sammen med udviklingen af et internationalt beskatningssystem. Men for at et sådant internationalt ressource-overførselssystem kan etableres, må der først ske en udvikling af en national solidaritet mellem rig og fattig både i i-landene og i u-landene. »Hvis vi indførte en mini-og maksiindkomst og en international beskatning, ville vi kunne

sænke takten i befolkningsekspllosionen i u-landene og takten i standardekspllosionen i i-landene.« (Ibid:267).

Adler-Karlsson gør opmærksom på, at tanken om en miniindkomst ikke var ny, men dukkede op både i England og Tyskland omkring århundredeskiftet. (Ibid: 233-34 og Adler-Karlsson 1977:73). Han henviser således både til den tyske professor Karl Ballod og den nobelprisbelønnede hollandske økonom Jan Tinbergens lærer T. Ehrenfest-Afanassjewa, der havde tanker om at forene »socialismens retfærdighedsideer med liberalismens frihed«.

Adler-Karlssons politiske paradigmeskift

At skifte grundmetaforer både i sin samfundsfilosofi, -analyse og politiske strategi er forbundet med et mere omfattende paradigmeskift. Og det var faktisk det, Gunnar Adler-Karlsson foretog i begyndelsen af 1970'erne.

I 1967 havde han på svensk udgivet bogen: »Funktionssocialism. Ett alternativ till kommunism og kapitalism«. Den var et originalt forsøg på en forklaring af og forsvar for den socialdemokratiske svenske velfærdsstat, der blev betragtet som en tredje vej mellem kapitalisme og kommunisme. Bogen blev skrevet med den hensigt at skabe en ny forståelsesramme i forhold til den dominerende dualistiske, hvor man kun opererede med en kapitalistisk og en kommunistisk samfundsidealtype. Til dette formål brugte og videreudviklede Adler-Karlsson et gammelt teoretisk begreb eller metafor, »funktionssocialisme«.

Begrebet »funktionssocialisme« stammer fra den svenske socialdemokratiske udenrigsminister Östen Undén (1886-1974) ejendomsteorier før 2. Verdenskrig. Undén havde med begrebet »funktionssocialisme« vist, at ejendomsretsbegrebet ikke var udeleligt, men rummede flere forskellige ejerfunktioner (Adler-Karlsson 1973: 38-41). I sine betragtninger omkring ejendomsforhold var Undén bl.a. inspireret af den kristne socialist og økonomiske historiker R.H. Tawney (1880-1962) i England, der også i 1920'erne havde set på ejendomsspørgsmålet i en funktionssammenhæng.

Nye metaforer betyder, at man ser verden på en ny måde. Med dette nye begreb så Adler-Karlsson nu, at det svenske socialdemokrati med velfærdsstaten havde foretaget en selektiv socialisering af visse af de mest betydningsfulde funktioner inden for den totalitet af funktioner, som man kalder ejendomsret. Adler-Karlsson mente, at socialdemokratiet, omend ikke bevidst, så i praksis havde handlet, »som om dets ledere havde tænkt på denne måde«. I Sverige havde staten ligesom i de øvrige nordiske lande kun i ringe udstrækning »grebet til formel socialisering«, men havde reelt stor indflydelse igennem skatte-, penge- og arbejdsmarkedspolitik.

Opgøret med den socialdemokratiske vækstmodel og efterkrigsfortælling

I de følgende år kom Adler-Karlsson imidlertid i tvivl om den socialdemokratiske velfærdsstats funktionsmåde. Det viste sig i et efterskrift til den danske udgave (s. *ibid*:126-138), der kom i 1973. Han mente nu, at »den svenske funktionssocialisme havde lidt nederlag på flere væsentlige punkter« (*ibid*:138), nemlig:

1. De nordiske socialdemokratiske velfærdsstater havde kun i begrænset omfang skabt lighed.
2. De havde vanskeligheder med at tackle de voksende miljøproblemer.
3. Deres manglende evne til at skabe international solidaritet og udligning blev stadig mere synlige.
4. Endelig var kulturpolitikken blevet stadig mere kommerciel og vulgær.

Alligevel kaldte Adler-Karlsson »funktionssocialismen det mindst dårlige system« (*ibid*:138). Det var baggrunden for hans »anti-konsumistiske manifest« hvor hans perspektiv og mål var skabelse af en global retfærdig verden i økologisk balance:

»En forandring af vores samfund bort fra den nuværende kortsynede og egoistiske vækstmodel og i retning af en langsigtet politik for fremme af global retfærdighed og total økologisk balance. Men det kræver også, at hvert enkelt individ bliver sig sit ansvar bevidst og klar over, at det er nødvendigt at skære ned på kravet om en stadig forøgelse af vores forbrugsniveau.« (*Ibid*: 249).

En ny politisk filosofi: Minimere lidelsen i stedet for at maksimere lykken

Filosofisk lagde Adler-Karlsson også op til et opgør med vækstfilosofien. Industrialismens periode har været præget af en »utilitarisme«, at målet var at skabe den størst mulige lykke for det størst mulige antal mennesker. Lykke kan ikke måles, men er i praksis blevet forvandlet til »nytte« og er blevet oversat til et ønske om vækst i BNP.

Det økonomiske system har betydet, at Homo Oeconomicus (det økonomiske menneske) har kvalt Homo Ludens (det legende menneske). Grænsen mellem naturlige og unaturlige behov er blevet forskubbet, hvilket har skabt den meget destruktive og udbredte »klatrementalitet« i hele samfundet. Vækst er derfor blevet hele samfundets grundideal: »Virksomheder, presse, partier, lønmodtagerorganisationer indgår altså i en skøn forening, hvor alle hylder kapitalismens grundideal« (ibid: 80).

Adler-Karlsson mente, at man med det globale perspektiv i tankerne er nødt til at vende problemstillingen helt om og skabe det, han kalder en »inverteret« utilitarisme (»lykkemaksimering vendt på hovedet«). Inspirationen til denne omvendning havde han fra den amerikanske sociolog Barrington Moore Jr., som har fremført det synspunkt, »at mens lykke ikke lader sig definere, er lidelsen noget i højeste grad reelt« (ibid:229). Det gælder ikke om at maksimere lykken, men om at minimere lidelsen. Det vil i praksis sige at prioritere at udrydde hunger, sygdomme, arbejdsløshed, fattigdom.

Idéen i omvendningen af den politiske filosofi er, at det vil kunne dæmpe og måske ændre klatrementaliteten. Hvor klatrementaliteten består i at vende sine øjne opad og hele tiden vælge normgrupper på et højere niveau, vil en politisk filosofi, der går ud på at minimere lidelse, kunne være med til »at vende vores øjne fra højderne og i stedet for med sympati og medfølelse se på dem, der befinder sig lavere end os i den materielle pyramide«. (Ibid:276). Hele det nuværende samfunds struktur og tænkemåde får os til at se vores situation med den »relative fattigdoms« briller. Adler-Karlsson vil have os til at se os med den »relative rigdoms« briller.

Adler-Karlssons samfundsbilleder (grundmetaforer) for et krisepræget samfund

Adler-Karlssons kreativitet som samfundsteoretiker og idémaker viser sig i hans evne til at tegne nye billeder af samfundet, byggende på nogle grundmetaforer, der viser nogle af det nuværende samfunds farlige grundmekanismer, og hans evne til at pege på, hvorledes et nyt samfund må bygge på andre metaforer, bl.a. den nye forestilling om en garanteret grundindkomst. Den økologiske problematik med forestillingerne om »grænser for vækst« dannede baggrunden for Adler-Karlssons grundlæggende samfundsbilleder.

»Billard-modellen«

Adler-Karlsson præsenterer for det første sit verdensbillede som et billardbord med syv vigtige kugler:

1. Befolkningen,
2. Levestandarden,
3. Ressourcerne,
4. Teknikken.
5. Institutionerne,
6. Vurderingerne og
7. Volden. (Ibid: 87-89 og 214-23).

Det er sampillet mellem disse kugler, der afgør menneskehedens fremtid. Kuglerne snurrer rundt mellem hinanden, støder ind i hinanden og tager derved en ny retning og ligger nogle gange i hvile. Adler-Karlsson kan se, at nogle kuglers fart og retning (specielt væksten i befolkningen og levestandarden) gør, at spillet i fremtiden er i fare for at ødelægges. For at undgå ødelæggelse og standsning af spillet foreslår Adler-Karlsson, at der skal stødes en række nye kugler ind i spillet (forskellige reformer), der kan dæmpe nogle kuglers hastighed og give dem en anden retning.

Hidtil har der været to dominerende aktører (spillere). Den ene spiller har især været optaget af at kunne udskyde ødelæggelsen af spillet ved at få teknik-kuglen til at kompensere for den stigende hastighed i befolknings- og levestandards-kuglen (liberalismen). Den anden spiller har derimod

været interesseret i, hvorledes institutions-kuglen (ændrede ejendomsforhold) kunne stabilisere spillet (kommunismen).

Heroverfor kommer Adler-Karlssons forslag til en ny løsning med indførelse af en ny kugle (ændrede vurderinger), der vil kunne påvirke de andre kuglers fart, så spillet kan fortsætte.

»Vippe-modellen«

Et andet af Adler-Karlssons billeder for udviklingsdynamikken i verdenssamfundet er en vippe, bygget ud fra de samme grundelementer som i »billard-modellen«. I den ene ende sidder verdensbefolkningen, i den anden ende sidder den materielle standard. Bukken, som vippebrættet hviler på, er de materielle ressourcer i verden. Jo højere og mere stabil bukken er, des højere kan vippen svinge. Hvis både befolkningen vokser og levestandarden bliver for høj, vil presset på bukken blive stort og bukken vil kunne blive ødelagt. Ligeledes vil vippefunktionen blive ødelagt, hvis den ene side vokser sig så stor, at den vipper den anden side op.

Der må findes en balance mellem befolkningstilvækst, materiel standard- tilvækst og ressourcerne, hvis der skal skabes en balance på vippen. Som Adler-Karlsson ser det, er det væksten i den materielle standard i de rige lande, der er på vej til at ødelægge vippen. En nedsættelse af denne tyngde vil styrke bukken og forhindre, at vippen knækker.

»Klatrepyramiden«

Som et tredje billede på verdenssamfundets og det enkelte samfunds fundamentale funktionsmåde tegner Adler-Karlsson billedet af en klatrepyramide. Samfundet kan ses som en fint opdelt indkomstpyramide, hvor de store masser med lave indkomster befinder sig i bunden og de få mennesker med meget høje indkomster befinder sig i toppen. Den generelle lovmæssighed er, at mennesker, der befinder sig på et lavere niveau i pyramiden, stræber efter at klatre i det mindste et eller et par trin opad. Det hænger sammen med, at mennesker ikke finder tilfredsstillelse med deres indkomsts absolutte niveau, men mere i indkomstens relative niveau i forhold til de grupper han/hun sammenligner sig med.

Adler-Karlsson betegner denne indstilling »klatrementaliteten«. Den viser sig blandt andet i »den lille retfærdighed som den stores fjende« (ibid:251). Man er meget optaget af at skabe lighed og retfærdighed i forhold til de nærmeste grupper (en meget væsentlig del af fagforeningsvirksomheden), og glemmer herigennem fuldstændig de store uligheder nationalt og internationalt.

Denne klatrementalitet, som Adler-Karlsson siger »findes i os alle, selv om ingen af os vil erkende det« (ibid:161), betyder, at pyramidens størrelse stadig ekspanderer opad. Men på et eller andet tidspunkt ramler vi hovedet ind i en eller anden form for ressourceloft. Derfor er det ifølge Adler-Karlsson bydende nødvendigt at bryde med denne klatrementalitet. Den er i virkeligheden »en gigantisk trædemølle, hvor vi med spildt ulejlighed, forsøger at løbe fra hinanden« (ibid:162).

Metaforernes betydning: »At se bjælken i sit eget øje«

Værdien af Adler-Karlssons grundmetaforer er, at de på en enkel og fængende måde tegner billedet af tre ustabile systemer, som vil blive ødelagt, hvis der ikke sker en ændring af flere elementers adfærd. For Adler-Karlsson må verdenssystemet forsøges bevidst politisk styret, hvis der skal skabes en bæredygtig balance.

Billardmodellen opstilles af Adler-Karlsson som en åben systemmodel, hvor alle syv faktorer påvirker hinanden, uden at han analytisk vil udpege et af elementerne som vigtigere end andre. Vippe-modellen er også en analytisk åben model. Her må han dog ud fra foreløbige vurderinger af ressourcerne, forbrugsmønstret samt befolkningstilvæksten konstatere, at »standardekspllosionen er omtrent fem til seks gange så truende som u-landenes befolkningsekspllosion« (ibid:153).

»Befolkningsekspllosionen er splinten i vores nabos øje. Standardekspllosionen er bjælken i vores eget, som vi ikke ser eller ikke vil se!« (Ibid:155-56), som Adler-Karlsson bibelsk udtrykker det. Derfor udpeger han ændrede vurderinger med hensyn til klatring i den materielle standardpyramide som en faktor, der måske kan ændre de truende billeder: 1. forhindre billardspillets ophør. 2. sammenbruddet af vippen og 3. pyramidens ødelæggelse.

Alle faktorer kan principielt ændres. I forhold til tidligere historiske erfaringer har det ifølge Adler-Karlsson været uheldigt, at de to store ideologier og politiske systemer har udpeget enkelte faktorer som teknik eller institutioner som de vigtigste. De kan på kort sigt være alternativer til hinanden, men på længere sigt er de komplementære og må bringes i en indbyrdes balance. For at skabe økologisk balance må både teknik og institutioner ændres, og institutionerne må tilstræbes ændret igennem ændring af værdierne. Det er ifølge Adler-Karlsson igennem »en kombination af vold og vurderinger at samfundets institutioner forandres« (ibid: 200), og hvis man skal minimere voldens rolle, må menneskets retfærdigheds- og lighedsideer bringes til at afbalancere magt- og rigdomskoncentrationen i verden.

»Have-modellen«: »Naturens bærekraft« = »Samfundenes tærekraft«

Adler-Karlssons modbillede eller grundmetafor for en alternativ udvikling er jorden opfattet som have. »Vi kan betragte vores jord som en have, hvis frugter skal føde os. Jorden i en have har en vis bærekraft, som bestemmer, hvor stor frugthøsten bliver.« (Ibid:149).

»Bærekraften« må svare til det Adler-Karlsson kalder »tærekraften«, et udtryk han henter fra den svenske sociologi-professor Ulf Himmelstrand. Den består af menneskenes antal og deres gennemsnitsforbrug. Fremtidens globale mål er at »finde en balance mellem befolkningstilvækst, materiel standardtilvækst og jordens ressourcer« (ibid:88). Det svarer helt til det, man i vore dage kalder bæredygtig udvikling. Man kan sige, at Adler-Karlsson på sin vis var meget forudseende og visionær på dette område. Hans korte og klare definition af en bæredygtig udvikling som en udvikling, hvor samfundenes »tærekraft« ikke overskrider naturens »bærekraft«, er på sin vis mere rammende end mange nye forsøg på at definere en bæredygtig udvikling.

Adler-Karlssons nye politiske fortælling om en materiel grundtryghed

Nej til fuld beskæftigelse – ja til materiel grundtryghed

To år efter udgivelsen af »Lærebog for 1980'erne« udfoldede Adler-Karlsson sine tanker om en minimumsindkomst ved at opstille en mere konkret utopi for et nyt og reformeret velfærdssamfund i den lille bog: »Nej til fuld beskæftigelse – ja til materiel grundtryghed.« (1977).

Med denne provokerende titel videreudviklede Adler-Karlsson sine tanker om en miniindkomst. Fuld beskæftigelse har altid været og er stadig en grundpræmis i hele den socialdemokratiske bevægelses politikforståelse. Når Adler-Karlsson sagde nej til fuld beskæftigelse, var det, fordi han mente, at den socialdemokratiske opfattelse af fuld beskæftigelse hang tæt sammen med målet om økonomisk vækst – var to sider af samme sag.

Adler-Karlsson stillede derfor det enkle og fundamentale spørgsmål, om fuld beskæftigelse er et mål eller et middel? Oprindeligt var det begge dele. Ved velfærdssamfundets start var det overordnede mål afskaffelsen af den materielle nød og skabelsen af en materiel grundtryghed. I dag med de internationale ulighedsproblemer og de stigende økologiske problemer er økonomisk vækst blevet et dårligt mål, fordi det er blevet bundet sammen med en række negative koblinger og bieffekter, som sammen har vokset sig store: Miljøforurening, manglende solidaritet, stor magtkoncentration, ulighed.

Man skal ifølge Adler-Karlsson fastholde skabelsen af materiel grundtryghed som det overordnede mål. Fuld beskæftigelse, der både var et godt mål og et velegnet middel i et materielt knaphedssamfund, er nu hverken et godt mål eller et godt middel, så i stedet for at kræve fuld beskæftigelse og dermed vækst i antallet af lønarbejdspladser, skal man i stedet fastholde det overordnede mål, kræve materiel grundtryghed, dvs. sikring af et indkomstgrundlag.

Lever vi for at arbejde, eller arbejder vi for at leve?

Adler-Karlssons analyse af ideologien om fuld beskæftigelse skal ses i forlængelse af hans kritiske analyse af frihedsbegrebet på forbrugsområdet. Ligesom forbrugsfrihed har udviklet sig til at dække over købetvang på varemarkedet, således har arbejdsfrihed udviklet sig til arbejdstvang på arbejdsmarkedet. På arbejdsmarkedet er der kun yderst begrænset valgfrihed med hensyn til arbejdstid. Adler-Karlsson taler derfor om, at den moderne kapitalistiske industrialisme har forvredet vores naturlige behov for arbejde og forbrug. Han stiller spørgsmålet »Lever vi for at arbejde, eller arbejder vi for at leve?«. (Ibid:9).

Vi har indrettet et system, hvor der ligger en unødigt tvang til lønarbejde og tilfredsstillelse af materielle luksusbehov. Den økonomiske vækst bygger på en indbygget forbrugs- og arbejdstvang. I stedet for at manipulere de materielle behov til at være uendelige og bruge dem til at udfylde »et eksistentielt tomrum, som må fyldes på en eller anden måde«, foreslår han et samfund, der opvurderer »kunsten, kulturen, litteraturen, legen, kærligheden, som kan byde på et uudtømmeligt livsindhold« (ibid:12).

Adler-Karlsson sondrer, med inspiration fra samfundsfilosoffen Hannah Arendts (1906-75) skelnen mellem »labour«, »work« og »action«, mellem tre former for arbejde:

1. Slid (arbejde som er ubehageligt).
2. Nødvendighedsarbejde (arbejde vi accepterer med modvilje).
3. Aktivitet (det interessante arbejde).

Ifølge Adler-Karlsson er det moderne velfærdssamfund blevet meget usmidigt indrettet, idet »nogle mennesker næsten kun får slid i livet, og andre har mulighed for næsten udelukkende at hengive sig til aktiviteter, mens den store masse sandsynligvis ligger på grænsen mellem slid og nødvendighedsarbejde« (ibid:29).

En retfærdig og fremtidsorienteret beskæftigelsespolitik burde både sikre 1. arbejde til alle, og 2. at alle de tre slags beskæftigelser – sliddet, nødvendighedsarbejdet og aktiviteterne – blev mere retfærdigt fordelt.

En ny politisk utopi: Et samfund med fire sektorer

I forlængelse heraf mener Adler-Karlsson, at man burde indrette samfundet sådan, at man klarere kunne skelne mellem fire sektorer i samfundet med hver deres grundlæggende funktion, hvor man i højere grad var i stand til at fordele de forskellige typer af arbejde:

1. En nødvendighedssektor, der skal tage sig af de nødvendige materielle behov, og som skal være statslig.
2. En overflodssektor, som er helt privat, og hvor luksusbehovene tilfredsstilles.

3. En magtsektor svarende til det politiske system som ejer produktionsmidlerne i nødvendighedssektoren.
4. En frihedssektor, der svarer til kultur- og fritidssektoren.

Adler-Karlssons meget enkle samfundsmodel kan ses som en videreudvikling af hans tidligere tanker om funktionssocialisme, hvor man netop må kombinere elementer fra de to samfundssystemer: »socialisme og planlægning for at dække de materielle grundbehov, kapitalisme og frie markedskræfter for at dække overflodsbehovene.« (Ibid:69).

I nødvendighedssektoren (ibid:66) »fordeles den nødvendige arbejdsmængde ligeligt som både en ret og en pligt for borgerne«. Adler-Karlsson forestiller sig »betalingen for det udførte arbejde ydet i form af et indkøbskort, der hverken kan sælges eller pantsættes, og som garanterer individets materielle grundtryghed, så længe det lever«.

Alle individer er derved garanteret en materiel grundtryghed, der dækker deres basisbehov. Men det modsvares af en arbejdspligt. Adler-Karlsson forestiller sig det nuværende skattesystem erstattet af en klart defineret arbejdspligt for alle. Ingen skal kunne købe sig fri af denne arbejdspligt. For Adler-Karlsson må rettigheder og pligter hænge tæt sammen. »Rettigheder og pligter må i ethvert samfund gå hånd i hånd, hvis den politiske misfornøjelse ikke skal vokse sig alt for stor. Den må nødvendigvis afbalanceres af en pligt for individerne til at gøre deres del af det nødvendige arbejde.« (Ibid:85). Og han ser ikke noget særligt odiøst i en arbejdspligt. Den har vi allerede i dag som en tvang til lønarbejde. Han vil have den reduceret således, at den nødvendige arbejdsindsats bliver mere synligt og retfærdigt fordelt over hele befolkningen.

Hvad Adler-Karlsson først og fremmest er interesseret i er »at sikre arbejderens større psykisk frihed i forhold til arbejdskøberen«. (Ibid:95). Alle er sikret en materiel grundtryghed mod at tage ligeligt del i det nødvendige arbejde i nødvendighedssektoren. Ingen er tvunget til at tage lønarbejde i overflodssektoren. Han ser det som »at have taget et langt skridt fra lønslaveriet og ind i den højere friheds rige«, og betegner det dermed som afskaffelse af den udbytning, som den marxistiske udbytningsmodel forudsætter (ibid:96). Man kan sige, at Adler-Karlsson har skabt en ny model for funktionssocialisme. Hvor den gamle model var optaget af ejendomsfunktionerne, er det centrale element i den nye model den garanterede grundtryghed.

Litteratur

Adler-Karlsson, G. (1967) Funktionssocialism. Ett alternativ til kommunism och kapitalism. Oskarshamn: Bokförlaget Prisma.

Adler-Karlsson, G. (1973) Funktionssocialisme. Alternativet mellem kommunisme og kapitalisme. København: Fremads Fokusbøger.

Adler-Karlsson, G. (1976) Lærebog for 80'erne. Et antikønsumentisk manifest. København: Fremads Fokusbøger.

Adler-Karlsson, G. (1977) Nej til fuld beskæftigelse – ja til materiel grundtryghed. København: Erling Olsens Forlag.

Rostow, W.W. (1963) Den økonomiske udviklings faser. København: Munksgård.